

697. Veckholms kyrka.

Litteratur: B 612, L 704. J. Peringskiöld, *Monumenta* 4, bl. 26; UFT h. 13 (1886), s. 321 f.

Avbildning: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i *Monumenta* 4 och B 612).

Detta runstensfragment, som sedan länge är försvunnet, har enligt en anteckning på träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* funnits i »Weckholms östra kyrkemur innan till» (B 612: »Vapnehus»; L 704: »Ö. kyrkogårdsmuren»). Om andra gamla uppgifter om runstenar i Veckholms kyrka se U 694.

Inskrift (enligt B 612):

... tu : risn : stain : at · ailifr · fap : ur ... opn ...

5 10 15 20 25

... (le)tu ræisa stein at Æilifr, faður ...

»... läto resa stenen efter Eliv, fader ...»

Till läsningen: 6 n har på träsnittet bst endast t. h. om hst. Runan är givetvis felristad för a. Runorna 25—27 opn, som stå i en annan slinga, utgöra möjligen resterna av [k]opa[n] med samma felristningen n i st. f. a.

Om namnet Æilifr, som är väl styrkt i uppländska inskrifter (5 belägg), se Sm 16 och U 233.

698. Veckholms kyrka.

Litteratur: B 611, L 702. J. Bureus, Fa 6 s. 122 n:r 67 b (Caspar Cohl), Fa 5 n:r 459, Fa 10: 1 n:r 95, Fa 1 s. 101, Ff 6 n:r 179; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 4, bl. 26; O. Celsius, *Svenska runstenar* (Fm 60) 1, s. 415; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 204 f.; R. Dybeck, *Reseberättelse* 1860 (ATA); S. Bugge, *Bidrag til Tydning af de ældste Runeindskrifter* (i: *Tidskrift for Philologi og Pædagogik* VII, 1866, 1867), s. 337; UFT h. 13 (1886), s. 321; E. Brate och S. Bugge, *Runverser* (ATS 10: 1), s. 57; O. Montelius, *Svenska runstenar om färder österut* (i: *Fornvännen* 1914), s. 94, 95.

Avbildningar: J. Rhezelius, teckning (Fa 10: 1); Bureus, kopparstick (Ff 6 n:r 179); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i *Monumenta* 4 och B 611).

De äldsta uppgifterna om denna sedan länge försvunna runsten omtala, att den har legat i vapenhuset. Fa 6: »Thetta ligger i Wehålz Woknehuss ... på ett annat stycke.» Fa 10: 1: »Wekol Sochn Sammastädes i wåkenhuset.» Ff 6: »Wekol S.ⁿ Wakhnuuset.» *Ransakningarna* lämna endast följande uppgift om runstenar i kyrkan: »Widh Kyrckian finnes een Runsteen liggiandes i Wopnehuset och een annan nyligen uthur Jorden optagen, men dheras bemerckelser weet ingen.» På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* finnes en bläckanteckning: »Weckholms Wapnhus» (B 611: »Vapnehusdör»; L 702: »I vapenhusdörren»). Den i *Bautil* angivna platsen har av Brocman uppfattats som felaktig, se hans exemplar av *Bautil* (R 556 a), där han har med bläck ändrat »Vapnehusdör» till »Vapnehuset på Golfvet». Dybeck beklagar i sin reseberättelse 1860, att »Weckholms sockens märkligaste runsten ... hvilken legat i vapenhusdörren» icke kunde återfinnas, se U 694.

Inskrift (enligt B 611):

sufar lit : aristn · pin · afir · askir sun : sin : han · utfai : aliflainpi · frai ...

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50

... let ræisa stein æftir Asgæir, sun sinn. Hann [uti fioll a Liflandi i liði Frøygæirs?].

»... lät resa stenen efter Åsger, sin son. Han föll ute i Livland i Frögers här(?).»

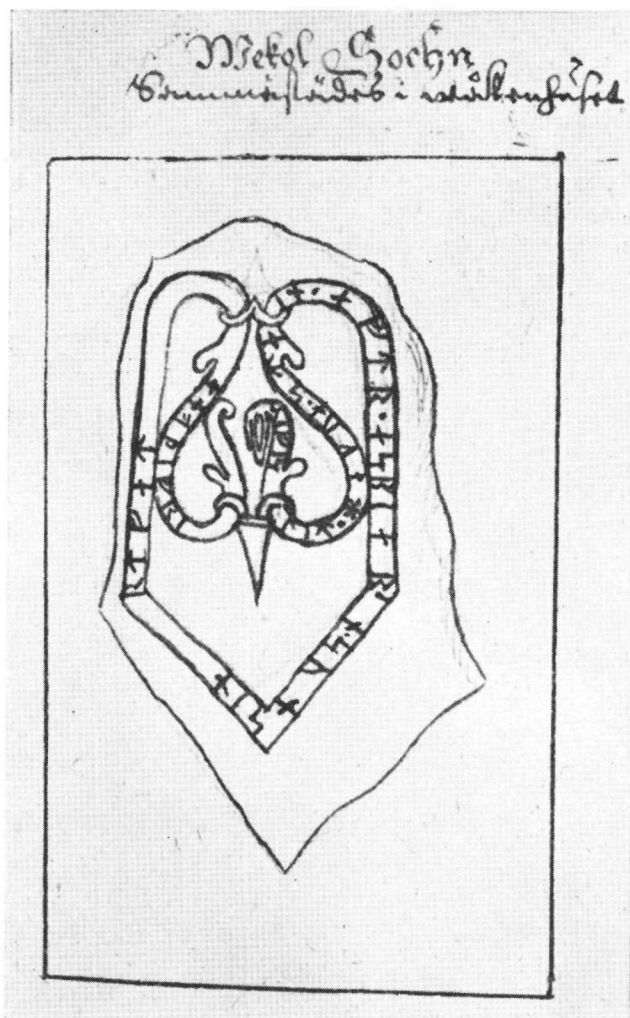

Fig. 138. U 698. Veckholms kyrka.
Efter teckning av Rhezelius.

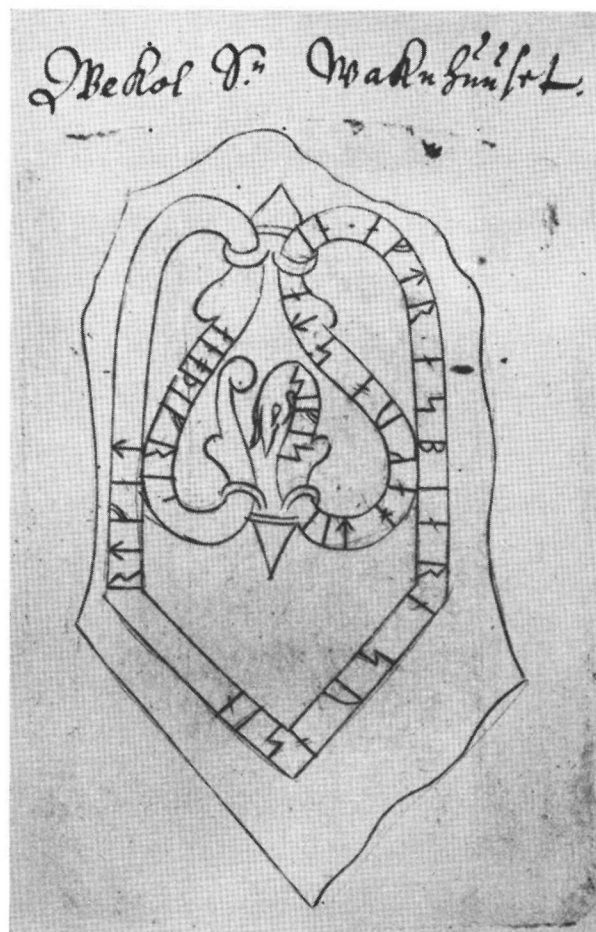

Fig. 139. U 698. Veckholms kyrka.
Efter kopparstick i F f 6.

Till läsningen: Inskriften har tydligen varit svårläst, sannolikt på grund av att stenen har utsatts för stark nötning. Till Hadorphs och Helgonius' träsnitt (B 611) kunna följande anmärkningar göras. Efter 5 **r** gå två linjer över runbandet. Dessa två linjer äro otvivelaktigt rester av ett ornamentsband, jfr Rhezelius teckning fig. 138. 13 **t** har ensidig bst; efter 26 **r** har stenen varit skadad, vilket på bilden har markerats genom skraffering. Avståndet till följande runa 27 **s** är stort på träsnittet. 35 **n** har bst endast t. h. om hst. Efter 46 **a** är avståndet stort till nästa runa, 47 **i**. Sk efter 50 **i** är otydligt i *Bautil* men synes tydligt på avdraget i Peringskiölds *Monumenta*. — Caspar Cohl (F a 6): - **rtfat** - - - **aftr · askir - sun sin**. I marginalen av F a 6 (s. 122) har Bureus antecknat: »6: 95 better», vilket betyder, att han anser Rhezelius läsning i F a 10: 1 vara bättre. — Rhezelius (F a 10: 1): **sifis lit · h . . . · stain · aftr · askiiri · sun sin . . . rtfat . . . anopifri**. Denna läsning, som också återges i F a 5, är emellertid med bläck »rättad» på Rhezelius' teckning, se fig. 138. Sannolikt har Bureus funnit läsningen på några punkter osannolik och därför velat »förbättra» teckningen. Till följd av att Bureus' bläck har mörkare färg, äro ändringarna lätta att konstatera på originalet. Det är denna »förbättrade» läsning, som återfinnes på kopparsticket i F f 6: **sifis iit hakua stain · aftr · asbiarn sun sin . . . rtfit . . . anopifri** - .

Det är mycket beklagligt, att denna svårlästa inskrift icke numera kan granskas. Läsningen — också den som här har upptagits efter Hadorph och Helgonius — måste betecknas som osäker.

Runföljden 1—5 **sufar** innehåller givetvis ett namn. Samma runföljd uppfattas av Rhezelius som **sifis**, vilket visar, att namnet har varit mycket svårläst. Under sådana omständigheter torde det vara riktigast, att icke bygga på någon av dessa osäkra läsningar. S. Bugge diskuterar emellertid namnet ingående i *Runverser* (ATS 10:1); han utgår där från Hadorphs läsning (B 611). Bugge skriver: »Tegningen i B[autil] er aabenbart lidet nøiagtig. Efter **sufar** er der i B to Streger, der synes at høre med til Slyngeornamenterne; **sufari** L[iljegren]. Samme Navn er vistnok **sufur** L. 1107. Om dets Oprindelse har jeg kun følgende usikre Formodning at meddele. *Sumarr* har været brugt som Mandsnavn, dansk *Sommer*, oht. *Sumar*, jfr L. 888. Dat. af Appellativet heder i Glsv. *sumbri*. Har tidligere Formen **Sufri* (for *Sumri*) været hørt? Jfr *fn* for *mn*, i Dalarne *tivling*, Tomme, af **pymlingr* ... Efter Dat. **Sufri* kunde saa siden en Nominativ *Sufarr* dannes ...» Bugges »usikre Formodning» är högst osannolik. Osäkerheten i läsningen gör, att man i detta fall, då man icke kan kontrollera inskriften, icke bör söka »tolka» namnet.

Runföljden 9—21 **aristn · pin · afir** uppfattas av Liljegren (L 702) som »*arista stin*» medan Bugge i *Runverser* uppfattar runföljden som »forkortet Skrivemaade, vistnok for **arisa stin** ... **pin** d. e. **pina**, da **a** følger efter. **afir** er vistnok Feillæsning for **aftr**». Bugges uppfattning får ett visst stöd av U 611, som visar viktiga överensstämmelser med U 698. I den förra inskriften förekommer runföljden : **arisa s - - n : afti**.

Att runföljden 22—26 **askir** (F a 6: **askir**, F a 10: 1: **askiiri**) återger mansnamnet *Asgæirr* är säkert. På den punkten överensstämma alla tre läsningarna. Om detta namn se U 350.

Det stora intresset knyter sig till inskriftens senare del, som tyvärr, i likhet med inskriftens början, har varit svårt skadad. Redan N. R. Brocman, som utgår från Hadorphs läsning, översätter inskriften i *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762) på följande sätt: »Sefwar lät upresa Stenen efter Esger sin Son. Han utfor til Lifland härifrå.» (Liljegren återger inskriftens senare del: **han : utfari : a Liflainpi frai** ...). I *UFT* h. 13 (1886) återfinnes översättningen: »Sofari lät rista denna sten efter Åsger, sin son, bortfaren till Livland.»

S. Bugge ägnar inskriften en ingående behandling i *Runverser*. Runföljden 36—40 **utfai** är enligt Bugge »sikkert forvansket ... Jeg formoder **utfal**, d. e. faldt ude.» Runföljden 41—50 **aliflainpi** kommenteras av Bugge: »L[iljegren] skriver **a Liflainpi**. Men *landi* kan ikke skrives *lainpi*, om der end L. 608 [= U 539] er skrevet **iklanps**. Desuden er der mellem **lifla** og **inpi** i B[autil] Rum til omtrent 2 Runer, og mellem **i** og **npi** er der Rum til én Rune. Jeg formoder: **alifla[tj][l]ipi**, d. e. *å Liflandi i liði*.»

Inskriftens sista fyra runor 51—54 **frai** ha tilldragit sig Bugges intresse, och han är den förste, som har gjort sammanställningen med vikingahövdingen *Frøygæirr*. Bugge kommenterar runföljden (a. a. s. 58): »**frai** er meningsløst. Da derefter er Rum til flere Runer, formoder jeg **frakis** eller **frekis**. Jeg antager, at her har været nævnt samme Vikingehövding som paa L. 324 [= U 611]. Dette turde støttes ved flere Overensstemmelser i Sprog og Skrift mellem L. 702 [U 698] och L. 324 [U 611] ... Begge Indskrifter ende, hvis min Rettelse er rigtig, med **i lipi frakis** (eller **frekis**), der danner den anden af to sammenhørende Verslinjer.»

Det är onekligen mycket som talar för Bugges förslag, att U 698 i likhet med U 611 är en Frögersten, och att alltså Åsger har fallit under detta vikingatåg i österled. Se om denna färd U 518 och U 611. Namnet *Frøygæirr* behandlas under U 518, s. 377 f.

Bugge uppfattar (*Runverser*, s. 58) slutet av inskriften som vers, vilket sannolikt är riktigt: »Slutningen er versificeret. Mulig skal man som Vers alene betragte:

å Liflandi
i liði Frøygæirs.

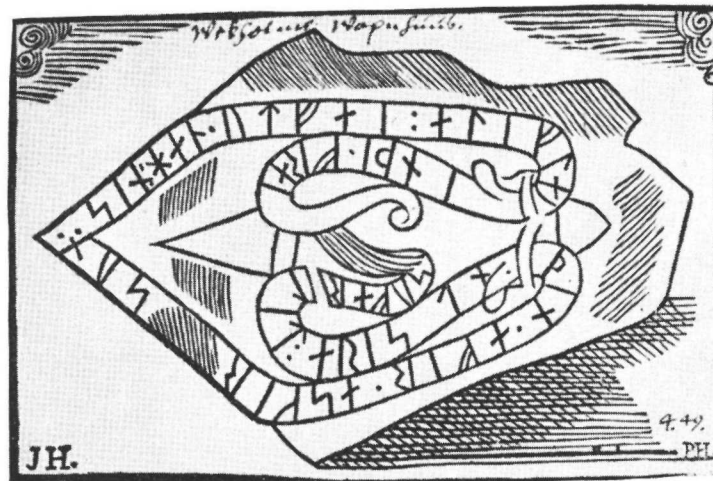

Fig. 140. U 698. Veckholms kyrka. Efter B 611.

Dog er det muligt, at første Verslinje er:

hann út fall á Líflandi;

6stavelses Linje med Optakt. Den sidste Opfatning stöttes ved den syntaktiske Forbindelse og derved, at i L. 324 [= U 611] en 6stavelses Verslinje fölges af en dermed allittererende Linje i fornyrðislag.»

Det är icke möjligt att hänföra U 698 till någon bestämd ristare. Bugge anser, att den »er indhugget af samme Mand som L. 324 [= U 611].» Denna uppfattning stödes av vissa likheter i skrivning, skiljetecken och formulering, men den är givetvis ändå osäker, då båda runstenarna nu ha gått förlorade.

Ännu en runsten har tidigare funnits vid Veckholms kyrka. Då denna sten sannolikt ursprungligen har varit rest vid Kynge, upptages den här som U 701.

699. Amnö, Veckholms sn. Nu vid Ekholmen.

Pl. 50, 51.

Litteratur: B 610, L 709, D 1: 73. J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 28, Ättartal (1725), s. 35; O. Rudbeck, Atland 1 (1679), s. 367; P. Elvius, De Fierdhundria (auctor J. Arenius), Upsaliae 1717 (feltryck 1617), s. 96 och 97; O. Celsius, Svenska runstenar (Fm 60) 2, s. 188; N. R. Brocman, Dagbok 1760 (i J. G. Liljegrens samling 'Runir' I, ATA), Sagan om Ingvar Widtfarne (1762), s. 129; F. C. Broman, Beskrifning öfver några ålderdoms Minnes Märken i Wickholms och Thorsviks Soknar i . . . Upland, 1781 (ATA); J. Fischerström, Utkast til beskrifning om Mälaren (1785), s. 134; N. H. Sjöborg, Inledning Til Kännedom af Fäderneslandets Antiquiteter (1797), s. 145; J. G. Liljegren, Runlära (1832), s. 108; C. C. Rafn, Runeindskrift i Piræus (1856), s. 167 f.; R. Dybeck, Weckholms Socken 1860 (ATA), Reseberättelse 1860 (ATA); A. E. Törnebohm, Några ord till upplysning om bladet »Fånö» (1863), s. 43; UFT h. 13 (1886), s. 322; E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 54; S. B. F. Jansson, Runinskriftsinventering i Uppsala län 1941—43 (ATA).

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta, Ättartal och B 610); R. Dybeck, D 1: 73; O. Hermelin, bläckteckning (ATA).

Runstenen står rest i Ekholmens park, 100 m. Ö om huvudbyggnaden.